

УДК 37.015.3:614.46

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-2\(16\)-167-176](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-2(16)-167-176)

Бабаджанян Вікторія Володимирівна старший викладач кафедри фізичного виховання, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичева, 2, м. Харків

Семаль Наталія Володимирівна кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри фізичного виховання, Ужгородський національний університет, факультет здоров'я та фізичного виховання, площа Народна, 3, м. Ужгород, 88000, <https://orcid.org/0000-0002-1998-3460>

Беседа Наталія Анатоліївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освіти, Маріупольський державний університет, вул. Преображенська, 6, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-1454-1938>

Фаріонов Володимир Миколайович старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту, Національний університет кораблебудування, імені адмірала Макарова, проспект Героїв України, 9, м. Миколаїв, <https://orcid.org/0000-0001-5345-6886>

Курій Олена Володимирівна старший викладач кафедри фізичного виховання, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичева, 2, м. Харків

СУЧАСНИЙ СТАН ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розкрито особливості організації фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти. Під час війни в Україні. Виявлено недоліки дистанційного навчання під час занять фізичними вправами. Зазначено сучасні підходи, рішення та методи фізичного виховання студентів в умовах війни. Проведено аналіз рівня фізичної підготовленості та рухової активності студентської молоді в умовах дистанційного навчання. Проаналізовано стан здоров'я сучасної молоді та досліджено рівень мотивації студентів до занять з фізичного виховання. Під час аналізу літературних джерел визначено різні підходи до вирішення цієї проблеми: переосмислення змісту фізкультурно-оздоровчої освіти; удосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти та педагогічної підготовки фахівців; підвищення рівня соматичного здоров'я в результаті впровадження

контролю за функціональним станом організму в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Певне занепокоєння викликає невизначеність самої системи організації фізичного виховання студентів. На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура є одним з найважливіших чинників формування, зміцнення і збереження здоров'я людини. Все це безпосередньо стосується студентської молоді. Підвищення ефективності фізичного виховання студентів вимагає вирішення низки наукових проблем, пов'язаних з пошуком і науковим обґрунтуванням більш раціональних форм, засобів і методів оптимізації стану їх здоров'я і фізичної працездатності.

Визначено, що основним завданням сучасної системи фізичного виховання у закладах вищої освіти є: підвищення у студентів рівня фізичної підготовленості, забезпечення оптимальних умов для їх фізичного розвитку, формування потреби до систематичних занять фізичними вправами.

Аргументовано, що кожний заклад вищої освіти та викладачі мають змогу самі обирати методи та способи викладання фізичної культури, головне, щоб студенти досягали результатів та покращували своє фізичне та емоційне здоров'я.

Ключові слова: студенти, фізичне виховання, дистанційне навчання, рухова активність, самостійне опрацювання.

Babadzhanian Viktoriia Volodymyrivna Senior lecturer of the Department of Physical Education, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kirpycheva St., 2, Kharkiv

Semal Nataliia Volodymyrivna Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor of the Department of Physical Education, Uzhhorod National University, Faculty of Health and Physical Education, Narodna Square, 3, Uzhgorod, 88000, <https://orcid.org/0000-0002-1998-3460>

Beseda Nataliia Anatoliivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Education, Mariupol State University, Preobrazhenska St., 6, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-1454-1938>

Farionov Volodymyr Mykolaiovych Senior lecturer at the Department of Physical Education and Sports, Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Heroiv Ukrainy Ave., 9, Mykolaiv, <https://orcid.org/0000-0001-5345-6886>

Kurii Olena Volodymyrivna Senior lecturer of the Department of Physical Education, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kirpycheva St., 2, Kharkiv

THE CURRENT STATE OF PHYSICAL EDUCATION OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS DURING THE WAR IN UKRAINE

Abstract. The article reveals the peculiarities of the organization of physical education of students in higher education institutions. During the war in Ukraine. The disadvantages of distance learning during physical exercises are revealed. The modern approaches, solutions and methods of physical education of students in wartime are indicated. The analysis of the level of physical fitness and motor activity of students in the conditions of distance learning is carried out. The state of health of modern youth is analyzed and the level of students' motivation for physical education is investigated. The analysis of literature sources has identified various approaches to solving this problem: rethinking the content of physical education; improving physical education and health work in higher education institutions and pedagogical training of specialists; improving the level of somatic health as a result of introducing control over the functional state of the body in the process of physical education and health activities. The uncertainty of the system of organization of physical education of students is of some concern. At the present stage of society development, physical culture is one of the most important factors in the formation, strengthening and preservation of human health. All this is directly related to student youth. Increasing the effectiveness of physical education of students requires solving a number of scientific problems related to the search and scientific substantiation of more rational forms, means and methods of optimizing their health and physical performance.

It is determined that the main task of the modern system of physical education in higher education institutions is to increase students' level of physical fitness, provide optimal conditions for their physical development, and form the need for systematic physical exercise.

It is argued that each higher education institution and teachers have the opportunity to choose the methods and ways of teaching physical education, the main thing being that students achieve results and improve their physical and emotional health.

Keywords: students, physical education, distance learning, physical activity, self-study.

Постановка проблеми. Вже рік як в Україні триває війна, під час якої студенти навчаються, а викладачі проводять заняття у дистанційному форматі. Але не дивлячись на це, головним і основним завданням сучасної системи фізичного виховання у закладах вищої освіти є підвищення у студентів під час війни рівня фізичної підготовленості, дотримання і забезпечення оптимальних

умов для фізичного розвитку, формування мотивації до систематичних занять фізичними вправами в умовах війни задля підтримки оптимального рівня психічного та фізіологічного здоров'я фізичне виховання відіграє важливу роль при формуванні та розвитку у молоді професійної та культурної компетентностей. Проведений аналіз наукових досліджень показав, що більшість розробок та сучасних підходів, які використовуються закладами вищої освіти під час проведення занять з фізичного виховання в умовах війни не є ефективними та не вирішує поставлених завдань. На основі всього вище зазначеного є потреба у пошуку нових, ефективних форм і методів навчання з фізичного виховання студентів, які навчаються дистанційно у закладах вищої освіти під час війни в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. багато вчених почали займатися дослідженням стану фізичного виховання студентів в вишах України ще з початком пандемії коронавірусу у 2019 році. Деякі науковці запропонували впровадження нових форм і методів занять руховою активністю, інші дослідники почали застосовувати інновації, які стосуються змісту навчання здобувачів.

Дослідженням цієї проблематики присвячені роботи: В. Назимка, А. Туренкова, С. Романчука та ін. Аналізом навчання студентів в умовах дистанційного навчання займалися: О. Васютинська, Н. Рибачук, С. Моїсєєв, В. Гузар.

Мета статті полягає у вивченні сучасного стану фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти під час війни в Україні.

Виклад основного матеріалу. Т. Круцевич і Н. Пангелова зазначають, що ситуацію, яка склалася ще до війни зі здоров'ям студентської молоді є «катастрофічною», а «сучасна система фізичного виховання перебуває в занепаді» [1]. На нашу думку ця проблема значно поглибилася з початком пандемії коронавірусу, а на сьогодні з військовими діями, які тривають на території нашої держави.

Науковець Коваль О.Г. вважає, що систематична рухова діяльність сприяє поліпшенню кровообігу головного мозку, посиленню нервових зв'язків, уповільненню процесу втрати клітин, профілактиці стресу й депресій. Усе це позитивно позначається на розумових здібностях людини. Рухова активність (особливо аеробної спрямованості, а також спортивні ігри, що вимагають інтелектуальної напруги) є могутнім чинником уповільнення процесу старіння головного мозку, збереження пам'яті, ефективності мислення [2].

Якщо розглянути «Стратегію розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року», то можемо побачити, що головною метою закладів вищої освіти є забезпечення учасників навчально-

виховного процесу оздоровчою руховою активністю, заняттям фізичною культурою і спортом для всебічного гармонійного розвитку та формування здоров'я як найвищої соціальної цінності в державі, виявлення резервних можливостей організму, формування гуманістичних цінностей, патріотичних почуттів, позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві; формування ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я та спортивного, фізичного й духовного вдосконалення [3].

У зв'язку з війною на території нашої держави заклади вищої освіти перейшли на дистанційну форму навчання, що призвело до зниження фізичної активності у здобувачів. Більшість матеріалів для вивчення та виконання вправ виносяться на самостійне опрацювання та опанування.

На думку Башанець Н. самостійні заняття фізичними вправами – це тренувальні заняття, основною метою яких є відновлення і зміцнення здоров'я, збереження або підвищення працездатності, розвиток рухових якостей, удосконалення фізичних здібностей і фізичне вдосконалення. Вони сприяють збільшенню рухової активності студентів, підтриманню тижневого рухового режиму, забезпеченню всебічного розвитку і рухової підготовки [4, с. 221].

З точки зору Мартинова Н. самостійні заняття фізичними вправами заповнюють дефіцит рухової активності, сприяють більше ефективному відновленню організму після стомлення, різнобічному фізичному розвитку, засвоєнню теоретичного матеріалу з фізичного виховання, підвищенню розумової й фізичної працездатності, є засобом активного відпочинку [5, с. 65].

Ті умови в яких знаходяться здобувачі вищої освіти на сьогоднішній день призвели до зниження фізичної активності. А це в свою чергу призводить до зниження розумової активності, нехватці кисню в організмі і т. д.

При дослідженні поставленої проблематики, ми виявили, що наприклад викладачі кафедри фізичної культури та спорту Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» вважають, що форми самостійних занять із фізичної культури визначаються їхньою метою та завданнями. До них відносяться: ранкова гігієнічна гімнастика, фізкультурно-оздоровчі заняття впродовж навчального дня, самостійні тренувальні заняття. Найдоступнішими засобами самостійних занять в умовах дистанційного навчання є: ранкова гігієнічна гімнастика, ходьба, оздоровчий біг, оздоровча аеробіка, ритмічна гімнастика, атлетична гімнастика, фізкультурно-оздоровчі заняття впродовж навчального дня [6, с. 62].

Довгань Н. у своїх дослідженнях дотримується думки, що під час війни студентам потрібно дотримуватися рухової активності. Рухова активність розглядається ним, як процес цілеспрямованої, свідомої, планомірної діяльності над собою, яка орієнтована на формування фізичної культури особистості. Він включає сукупність видів рухової діяльності, що визначають

і регулюють дієву позицію особистості щодо власного здоров'я, психофізичного стану та фізичного вдосконалення. Науковцем визначено специфічні принципи рухової активності, які реалізуються у фізичному вихованні ЗВО: принцип системності; принцип стратегічної цілісності; принцип функціональності; принцип систематичності, доступності та індивідуальності; принцип вікової адекватності педагогічного впливу. Також він дотримується думки, що під час війни доцільним є застосування фітнес-технологій під час фізичного виховання. Адже, впровадження фітнес-технології з розвитку рухової активності здобувачів вищої освіти, як високоефективну систему оздоровчих занять, спрямованих на покращення фізичних кондицій, зміцнення здоров'я, гармонійного фізичного розвитку, що значно покращить фізичний та психологічний стан здобувачів освіти в умовах війни [7, с.12].

Самоленко Т., Гордійчук Б. пропонують для проведення занять з фізичного виховання застосовувати корпоративну платформу дистанційного навчання Київського національного торговельно-економічного університету, щоб активно працювати зі студентами під час війни. Студенти всі питання надсилають у робочий час та відсилають на електронну пошту і звертаються за контактними номерами викладачів.

Заняття з фізичного виховання в КНТЕУ йдуть за секційною системою навчання. Студенти розподіляються по відділеннях з різною спортивною спеціалізацією з урахуванням зацікавленості, попереднього рухового досвіду, наявності певної спеціальної підготовки. Кожен студент он-лайн відвідує секційні заняття, які проводяться згідно робочої програми для груп.

Тому, для викладачів Київського торговельно-економічного університету (КНТЕУ) для ефективної роботи створена детальна інструкція щодо розміщення матеріалів для дистанційного навчання студентів. Студенти свої заняття фізичними вправами повинні виконувати в домашніх умовах. В умовах війни звична фізична активність відсутня. Брак елементарної фізичної активності, коли немає змоги вийти зі своєї квартири, або студент взагалі знаходиться за кордоном. Важливо кожного дня виконувати вправи для розвитку фізичних якостей.

В Київському національному торговельно-економічному університеті організована робота на корпоративній платформі дистанційного навчання системи «Moodle», для удосконалення навчального процесу студентів перших та других курсів різних факультетів. Заняття відбуваються відповідно до розкладу у вигляді відео-конференції на платформі сервісу ZOOM, де проводять он-лайн практичні заняття. Перед роботою у систему дистанційного навчання, кожний студент звернувся до викладача, для отримання доступу до дисципліни. Кожен викладач кафедри фізичної культури розмістив на

корпоративній платформі дистанційного навчання КНТЕУ: робочу програму, методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та різноманітні комплекси вправ для розвитку фізичних якостей у відео вигляді. На курсі є можливість отримувати додаткову інформацію з питань фізичного виховання і спорту в університеті і брати участь в опитуваннях. Також студентам кафедри фізичної культури надаються завдання для самостійного опрацювання. Студенти самостійно опрацьовують методичний матеріал, щодо вивчення правил різних видів спорту.

Дистанційна робота будується на застосування фізичних вправ для подальшого самовдосконалення і покращення фізичної підготовленості студентів. Основна задача допомогти студенту самостійно випрацювати систему звички до занять фізичною активністю [8, с. 140].

Науковці Орленко Н., Скидан І., Гейченко С. у своїх працях висвітлюють власні надбання проведення занять з фізичного виховання в умовах війни. Під час військового стану заняття з фізичного виховання проводяться в дистанційному режимі і спрямовані більш на самостійні заняття студентів і можуть мати найрізноманітніші форми, але, в першу чергу, вони спрямовуються на зміцнення здоров'я, підвищення працездатності, оволодіння необхідними вміннями та навичками, вдосконалення професійної діяльності, формування соціальної активності та свідомості.

Важливе значення для успішного оволодіння навчальним матеріалом, підвищення рівня життєдіяльності мають правильна організація праці та відпочинку, здоровий спосіб життя, який, поряд з заняттями фізичними вправами, включає в себе відмову від багатьох шкідливих та згубних звичок, що дуже важливо під час військових дій.

Процес навчання складається з навчальної діяльності педагога і спеціально організованої пізнавальної діяльності студентів. Ефективність навчання залежить від підготовленості і можливостей студентів. Викладачу з фізичного виховання важливо вміти правильно визначати рівень розвитку фізичних якостей та забезпечувати психічну готовність і мотивацію до оволодіння фізичними вправами. Навчання як діяльність починається лише тоді, коли студент усвідомлює потребу у набутті нових знань, умінь, навичок, а педагог усвідомлює потребу передати знання, накопичені людством [8, с. 69].

В національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» практикується три основні форми навчання: денна, дистанційна та «самостійне опрацювання». Науковці вважають, що навчання очно, є найефективнішим спосіб здобути нові навички, покращити здоров'я, зарядитися мотивацією та попрацювати в команді. Дистанційне навчання менш практичне, адже в більшості випадків студенти лінуються. Викладач не може контролювати правильність виконання вправ та допомогти кожному,

тому ці пари не дають бажаних результатів. Більшість студентів віддають перевагу самостійному опрацюванню, тому що, коли займаються самостійно – вони працюють на результат. Це може бути ранкова пробіжка, заняття із тренером в спортзалі чи годинка фізичних вправ вдома. Хлопцям імпонують секції футболу, боксу, волейболу і т.д.

Перевагою в цьому виші є те, що саме тут під час війни студенти можуть відвідати різноманітні секції. Такі як футбол, баскетбол, волейбол, секція тенісу та більярду, кіберспорт, секція фітнесу та черлідінгу [10].

На думку професора Стадника В. провідним завданням системи освіти в умовах воєнного стану є збереження та зміцнення здоров'я і підвищення рівня фізичної підготовленості студентської молоді України. Наразі постала гостра необхідність посилення ролі фізичного виховання у ЗВО у зміцнення психологічного здоров'я. Психологічний стан розглядається як визначальний чинник впливу на когнітивну, вольову, та мотиваційну сферу здобувачів вищої освіти. Педагогічні засади фізичного виховання здобувачів вищої освіти ЗВО в умовах воєнного стану обумовлені насамперед створенням умов для повної реалізації та їхнього фізичного розвитку в ході навчального процесу, організованого на основі сучасних загальнонаукових і спеціальних технологій теорії, методики і практики фізичної культури.

Загалом процес фізичного виховання здобувачів вищої освіти має бути скерований на формування стійкого психологічного стану задля протидії викликам, які неминуче трапляються в умовах воєнного стану [11].

Висновки. Отже, дослідивши визначену нами проблематику, ми дійшли висновку, що основним завданням сучасної системи фізичного виховання у закладах вищої освіти є: підвищення у студентів рівня фізичної підготовленості, забезпечення оптимальних умов для їх фізичного розвитку, формування потреби до систематичних занять фізичними вправами.

Фізичне виховання є невід'ємною частиною формування загальної та професійної культури особистості сучасного фахівця, системи гуманістичного виховання здобувачів освіти. В той же час, результати численних досліджень науковців свідчать, що сучасні підходи, які використовуються під час організації освітнього процесу з фізичного виховання в умовах війни у закладах вищої освіти є різноманітними та досить цікавими: це можуть бути різноманітні фітнес-вправи, які виконуються з інвентарем та без нього; аеробіка, яка підвищує мотивацію до занять, поліпшує настрій та самопочуття і, в залежності від виду, що використовується, може сприяти розвитку фізичних якостей і формуванню життєво необхідних рухів; метод колового тренування, який можна успішно використовувати як здобувачам освіти основного відділення, так і тим, хто займається спортом.

А найголовніше – це те, що кожний заклад вищої освіти та викладачі мають змогу самі обирати методи та способи викладання фізичної культури, головне, щоб студенти досягали результатів та покращували своє фізичне та емоційне здоров'я.

Література:

1. Круцевич Т., Пангелова Н. Сучасні тенденції щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. №3. С. 109–114.
2. Коваль О.Г. Формування рухової активності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2018. Випуск 11. С. 189-196.
3. Пермяков О., Оніщук Л., Йопа Т., Остапов А. Сучасна система фізичного виховання в умовах ЗВО. *Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти*. Вип. 13, 2020. С. 102-112.
4. Башавець Н. А. Сучасні особливості педагогічного процесу фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів і рекомендації щодо його вдосконалення. *Наука і освіта*. 2016. № 4. С. 105–111.
5. Мартинова Н. П. Самостійні заняття в системі фізичного виховання студентів закладів вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 4 (327). С. 62–70.
6. Йопа Т. В., Пермяков О. А. Активізація рухової активності студентів в умовах пандемії. *Вища школа*. 2020. №6 (195). С. 61-64.
7. Грибан Г. П. Фізичне виховання: проблеми та перспективи: монографія. Житомир: Рута, 2020. 384 с.
8. Самоленко Т.В., Гордійчук Б.В., Дембіцька О.О., Дубовік Р.Г. Рухова активність студентів в рамках дистанційного навчання. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*. 2020. Вип. 4(60), ч. 4. С. 139-140.
9. Орленко Н.А., Скидан І. В., Гейченко С. П. Фізичне виховання студентів ЗВО під час військових дій в Україні. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти: тези доп. XVII міжнародної науково-методичної конференції. Київ, 2022. С. 68 - 70.
10. Яковенко Б. Д., Воробйов О. В., Фізичне виховання студентів в умовах війни. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та фізичного виховання: тези доп. III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю (м. Полтава, 01 грудня 2022 р.)*. Полтава, 2022. С. 26-27.
11. Стадник В. Педагогічні основи психологічного забезпечення процесу фізичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Інноватика у вихованні*. 2022. Випуск 16. С. 132-140.

References:

1. Krutsevych, T., Panhelova, N. (2016). Suchasni tendentsii shchodo orhanizatsii fizychnoho vykhovannia u vyshchych navchalnykh zakladakh [Modern trends in the organization of physical education in higher education institutions]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia – Sports Bulletin of the Prydniprovia*, 3, 109–114 [in Ukraine].
2. Koval, O.H. (2018). Formuvannia rukhovoї aktyvnosti studentiv pid chas navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi [Formation of students' motor activity while studying at a higher educational institution]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Fyzyczne vykhovannia, sport i zdorovia liudyny – Bulletin of Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University. Physical education, sport and human health*, 11, 189-196 [in Ukraine].

3. Permiakov, O., Onishchuk, L., Yopa, T., Ostapov, A. (2020). Suchasna systema fizychnoho vykhovannia v umovakh ZVO [The modern system of physical education in higher education institutions]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni i metodychni aspekty – Professionalism of a teacher: theoretical and methodological aspects*, 13, 102-112 [in Ukraine].

4. Bashavets N. A. (2016). Suchasni osoblyvosti pedahohichnoho protsesu fizychnoho vykhovannia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv i rekomendatsii shchodo yoho vdoskonalennia [Modern features of the pedagogical process of physical education of students of higher educational institutions and recommendations for its improvement]. *Nauka i osvita – Science and education*, 4, 105–111 [in Ukraine].

5. Martynova N. P. (2019). Samostiini zaniattia v systemi fizychnoho vykhovannia studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Independent classes in the system of physical education of students of higher education institutions]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohichni nauky - Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Series: Pedagogical Sciences*, 4 (327), 62–70 [in Ukraine].

6. Iopa T. V., Permiakov O. A. (2020). Aktyvizatsiia rukhovoï aktyvnosti studentiv v umovakh pandemii [Activation of students' physical activity in a pandemic]. *Vyshcha shkola - Higher education*, 6 (195), 61-64 [in Ukraine].

7. Hryban H. P. (2020). Fizychno vykhovannia: problemy ta perspektyvy [Physical Education: Problems and Prospects]: monohrafiia. Zhytomyr: Ruta, 2020. 384 s. [in Ukraine].

8. Samolenko T.V., Hordiichuk B.V., Dembitska O.O., Dubovik R.H. (2020). Rukhova aktyvnist studentiv v ramkakh dystantsiinoho navchannia [Motor activity of students in the framework of distance learning]. *Aktualni naukovi doslidzhennia v suchasnomu sviti – Actual scientific research in the modern world*, 4(60), ch. 4, 139-140 [in Ukraine].

9. Orlenko N.A., Skydan I. V., Heichenko S. P. (2022). Fizychno vykhovannia studentiv ZVO pid chas viiskovykh diï v Ukraini. Fizychno vykhovannia v konteksti suchasnoi osvity: tezy dop. XVII mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii – XVII international scientific and methodological conference. (pp. 68-70). Kyiv [in Ukraine].

10. Iakovenko B. D., Vorobiov O. V. (2022). Fizychno vykhovannia studentiv v umovakh viiny. Aktualni problemy fizychnoi kultury, sportu ta fizychnoho vykhovannia: tezy dop. III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu – III All-Ukrainian scientific and practical Internet conference with international participation (pp. 26-27). Poltava [in Ukraine].

11. Stadnyk V. (2022) Pedahohichni osnovy psykholohichnoho zabezpechennia protsesu fizychnoho vykhovannia zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Pedagogical bases of psychological support of the process of physical education of higher education students under martial law]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education*, Vypusk 16,132-140 [in Ukraine].